

Linda Boström Knausgård: Tervetuloa Amerikkaan

Toiveiden hiljainen taakka PIRJO KANTOJÄRVI

(12.8.2017)

Linda Boström Knausgårdin romaani *Tervetuloa Amerikkaan* (2017, Like) on kuvaus siitä, miten vanhempien sekä kahden lapsen yhteiselo murenee ja he etäännyvät toisistaan. Yhden henkilön teot vaikuttavat koko muun perheen toimintakykyyn. Kun haastava tilanne lopulta muuttuu, henkilöiden on yritettävä sopeutua siihen parhaansa mukaan. Muutos, toivottukin, ei tuo mukanaan pelkkää rauhaa.

”On kuin jokainen tilanne olisi etsinyt tasapainoa. Jokainen tapaaminen jääkaapilla, joka hetki on jotain, mikä pitää tasapainottaa jonkin muun kanssa. Yhdessä eläminen on kenties juuri sitä, että siirrytään tasapainopisteen ympärillä kunnes kaikilla on siedettävää. Tapoja on monia. Toinen ei ole toista huonompi.” (30.)

Tapahtumia lähestytään yksitoistavuotiaan Ellenin kautta. Hän on päättänyt olla puhumatta, jopa kirjoittamattakin, vaikka koulussa ja kotona häneltä odotetaan osallistumista keskusteluihin. Ellenin tahto on vahvempi kuin muiden, onhan hän omasta mielestään aiheuttanut ajatuksillaan isänsäkin kuoleman, tosin Jumalan avustuksella. Isän haamu ei kuitenkaan jätä tyttöä rauhaan, vaan pyrkii edelleen vaikuttamaan tapahtumiin ja ihmisten välisiin suhteisiin. Perheen näyttelijä-äiti yrittää pitää toivoa ja iloa pinnalla sekä tukea tytärtään niin hyvin kuin osaa. Isoveli taas on sulkeutunut huoneeseensa musiikin pariin, eikä halua viettää aikaa siskonsa kanssa. Toisistaan etäännyttämisestä huolimatta perheenjäsenet ovat edelleen osa samaa verkkoa. Heitä yhdistää kokemus siitä, millaista oli elää isän alati vaihtuvien tunnetilojen kanssa.

Valon ja pimeyden perhe

"Perinnöllisyys takoo hurjasti minun suvussani. Armottomasti. Suoraan alenevassa polvessa. Ehkä hiljaisuus oli ollut sisälläni koko ajan. Ennen sanoin asioita, jotka eivät pitäneet paikkaansa." (5.)

Romaanissa Ellen miettii perhettään sekä analysoi omia tekojaan ja ajatuksiaan. Hän kipuilee lapsuuden ja nuoruuden välivaiheessa, eikä näe aikuseksi kasvamisessa oikein mitään positiivista, vaan toivoo voivansa jäädä siihen, missä on. Ellen on siirtynyt elämässään sivustakatsojaksi, vaikka samanaikaisesti kokee, että hänen teoillaan, tai tekemättä jättämisillään, on rooli ympäristön tapahtumissa. Puhumattomuus vaikuttaa tytön läheisiin ja sitä kautta jälleen häneen itseensä, ehkä jopa enemmän kuin hän oli aiemmin kuvitellut.

"Ajoinko äitini hulluuteen? Hän oli useimmiten rauhallinen, mutta kun hän joskus murtui tuntui kuin vika olisi ollut minun. Ei pelkästään se, mitä hän sanoi, vaan pikemminkin se että hänestä tuli äkisti pieni. Minä tein hänestä pienen. Hirveää. Ehkä minun pitäisi sittenkin alkaa puhua taas ettei hän vain katoaisi. Jos minun olisi valittava hänen ja minun välillä, enkö valitsisikin hänet?" (22.)

Ellen muistelee lapsuutensa onnellisiakin hetkiä, mutta hyvin usein niissä oleviin kesäisiin päiviin saapuu pimeys ja pelko, erityisesti isän ahdistuneen ja maanisen välillä aaltoilevan mielen myötä. Valoisuuden vastapuolena on pimeys, joka tulee lähelle, vaikka sitä yritetään karkottaa pois. Ellen kantaa isän kuoleman jälkeenkin vastuuta äitinsä hyvinvoinnista ja turvallisuudesta, vaikkei pysty olemaan se tytär, jota kohti äiti yrittää kurottautua. Samalla Ellenin on vaikeaa löytää yhteyttä veljeensä, joka osaa olla pelottavakin.

"Uskotaan, että halutaan käyvän niin kuin toivotaan. Mutta ei niin haluta. Koskaan ei haluta omien toiveiden toteutuvan. Se horjuttaa järjestystä. Sitä järjestystä, jota varsinaisesti halutaan. Halutaan pettyä. Halutaan tulla haavoitetuksi ja taistella eloonjäämisestä. Halutaan vääriä lahjoja syntymäpäivänä. Voidaan luulla, että halutaan, mitä on ajateltu, mutta ei sitä oikeasti haluta." (8.)

Romaani kertoo toiveista ja odotuksista, joita asetamme toisillemme ja itsellemme. Teoksen nimi viittaa mielestäni siihen, miten joltakin asialta, paikalta tai henkilöltäkin voidaan ennakolta odottaa liikoja. Usein käy niin, ettei kohde ole täydellinen, eikä pysty täyttämään sille asetettuja odotuksia. Teoksen perheessä isä on ollut sairas ja tytär lopettanut puhumisen sekä veli sulkeutunut huoneeseensa. Silti äiti on kaiken aikaa pyrkinyt pitämään kiinni ajatuksestaan valoisasta perheestä, vaikka yhdessäelo on ollut muutakin kuin pelkkää onnea. Henkilöt eivät ole pystyneet tekemään todeksi kaikkia niitä mielikuvia, joita

idylliseen perhe-elämään voidaan liittää. Myös Ellen itse kokee, että häneltäkin odotetaan tietynlaista käytöstä.

"Pimeys valtasi alaa vähän kerrallaan. Vain äiti oli edelleen valoisa. Hänen kohdallaan pimeys väistyi. Hän kulki ympäriinsä häiriintymättä, kuin ei mitään. Vaikka nykyään hänen otsassaan oli ryppyjä. Me olemme valoisa perhe, häneltä pääsi yhtä vilpittömästi kuin aina. Minä mietin, eikö hän nähnyt pimeyttä ollenkaan." (28.)

Kun toiveet ovat korkealla, niiden hajoaminen ja siitä seuraava pettymys voivat olla vaikeita kohdata. Silloin ei välttämättä tiedetä, miten uuteen tilanteeseen tulisi suhtautua ja jatkaa eteenpäin. Muitakin kysymyksiä henkilöiden arjessa riittää, kuten kuinka suurta vastuuta voi kantaa toisten hyvinvoinnista ja kenellä on valta määritellä perheessä vallitseva tunnelma? Joillekin valoa kohti kääntyminen on keino selviytyä ja hallita muuttuvia tilanteita, toisille taas pimeys voi tarjota pakokeinon todellisuudesta.

Muistiin jääneiden hetkien painolasti

Tapahtumat on kerrottu Ellenin näkökulmasta, mikä toimii hyvin. Se vie lukijan sisälle nuoren tytön mielenmaisemaan ja kokemuksiin. Ellenin nykyhetken ja muistojen välillä lainehtivat ajatukset kannattelevat mukanaan ja pitävät otteessaan, sillä on vaikeaa ennustaa, mitä seuraavaksi kerrotaan. Valittu näkökulma jättää myös tilaa kysymyksille siitä, miten muut perheen jäsenet näkisivät saman tilanteen ja mitkä tekijät vaikuttavat Ellenin analyyseihin ympäristöstään. Samalla voi pohtia, voiko kertojaääneen täysin luottaa ja mitä kaikkea voi lukea rivien välistä. Esimerkiksi äidin ajatus valoisasta perheestä välittyy vain Ellenin oman, pimeyttä kohti kurkottavan mielen kautta.

"Yö oli kuin ystävä. Yöllä hiljaisuudessa ei ollut mitään outoa. Ja yksinäisyys oli vilpiton. Ei kuten päivällä kun minun hiljaisuuteni oli ikään kuin reaktio äitiä tai veljeäni vastaan. Minä olin yhtä yön kanssa ja me puhuimme samaa kieltä. Hengitimme samaa hiljaisuutta. Aivan kuin silloin, kun olin pieni ja istuin esityksen jälkeen äidin sylissä. Kuinka pystyin nukahtamaan siihen syliin ilman että minun tarvitsi varoa mitään. Ihan vain luovuttamaan ja purjehtimaan pois." (41.)

Tervetuloa Amerikkaan -romaanin maailma on suurempi kuin mitä 94 sivuun voisi ehkä kuvitella sisältyvän. Teoksen lauseet ovat selkeitä ja tiiviitä. Juonellisesti ei ehkä tapahdu kovinkaan suuria, mutta sanoilla esiin luodut kuvat ja tunnelmat pysähdyttävät. Vaikka teoksen voi lukea nopeastikin loppuun, ei siitä pääse heti irti. Kerronta sekä kuvatut tapahtumat, jotka varjostavat valoisan perheen arkea, saavat tarinan pysymään mielessä. Boström

Knausgårdin *Helioskatastrofi* (2013, Like) asetti odotuksia seuraavalle teokselle ja *Tervetuloa Amerikkaan* pystyy ne jopa ylittämään.

Linda Boström Knausgård: *Tervetuloa Amerikkaan. (Välkommen till Amerika)* Suom. Petri Stenman. Like 2017. 96 s.

Pirjo Kantojärvi on Torniossa asuva kirjallisuuden maisteri, Jyväskylän yliopistosta kirjoittamisen linjalta.